

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

рішенням Вченої ради факультету соціології

Протокол №7 від “20” грудня 2017 року

Декан факультету соціології

_____ **А.П.Горбачик**

ПРОГРАМА

ЕКЗАМЕНУ

із спеціальності 054 «Соціологія»

освітнього рівня «Магістр»

освітньої програми «Соціологія»

КИЇВ – 2017

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	3
2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	3
3. ЗМІСТ ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ	3
Обов'язкові навчальні дисципліни.....	3
1. Новітні методи аналізу даних в соціології.....	3
2. Методика викладання соціології у вищій школі	4
3. Методологія дослідження соціальних нерівностей.....	5
4. Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача.....	6
5. Методи аналізу нечислових даних в соціології	7
Дисципліни вибору ВНЗ	7
6. Дизайн дослідження	7
Дисципліни вільного вибору студента	8
<i>Спеціалізація «Методи емпіричних соціологічних досліджень» .....</i>	<i>8</i>
7. Мережевий підхід в соціології	8
8. Аналіз емпіричних даних в середовищі R.....	9
9. Теорія та методи аналізу причинності в соціології.....	10
10. Моделювання та прогнозування соціальних процесів.....	10
<i>Спеціалізація «Соціологія масової комунікації».....</i>	<i>11</i>
7. Соціологічні теорії масової комунікації.....	11
8. Соціологія міжнародних відносин	12
9. Соціологія політичних комунікацій	13
10. Соціологія бізнес комунікацій	13

1. Загальні положення

Державний екзамен для студентів магістратури є важливою складовою навчально-виховного процесу і призначений для об'єктивного оцінювання рівня набутих під час навчання знань, умінь і навичок майбутньої фахової діяльності. Він дозволяє визначити не лише рівень фахової підготовки майбутніх спеціалістів, але й зафіксувати слабкі місця в підготовці студентів зі спеціальності «соціологія».

2. Організаційно-методичні рекомендації

Державний екзамен передбачає перевірку теоретичних знань, практичних умінь і навичок, набутих студентами освітнього рівня «магістр» протягом навчання з предметів, засвоєння яких дозволяє скласти системне уявлення про сучасну соціологічну науку та закласти основу для подальшого вдосконалення фахової підготовки соціологів. Кожний студент під час проведення іспиту отримує індивідуальний екзаменаційний білет, який складається із двох частин.

1. **Перша частина** є тестом, який включає закриті запитання з можливістю вибору одного варіанту відповіді.

2. **Друга частина** містить проблемне відкрите питання, в якому пропонується розглянути конкретне соціальне явище (або процес) і надати розгорнуту відповідь за такою логічною схемою:

1. визначити декілька понять, пов'язаних із зазначеним соціальним явищем/процесом та провести їх теоретичну інтерпретацію;
2. обґрунтувати вибір теоретичного підходу до аналізу зазначеного явища/процесу;
3. сформулювати 1-2 гіпотези щодо дослідження проявів та/або зв'язків даного явища/процесу з іншими явищами/процесами у рамках цього підходу
4. визначити і обґрунтувати методи перевірки цих гіпотез.
5. охарактеризувати прояви даного явища/процесу в сучасному українському суспільстві.

За виконання першої частини студент може отримати не більше ніж 60 балів. За виконання другої частини студент може отримати не більше ніж 40 балів. Загальна кількість балів, яку студент може отримати на екзамені, складає 100 балів. Виконання всіх екзаменаційних завдань є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного із екзаменаційних завдань (менше 36 балів за першу частину або менше 24 балів за другу частину) є підставою для виставлення незадовільної оцінки за іспит в цілому.

Екзамен проводиться у письмовій формі. Члени екзаменаційної комісії перевіряють письмову роботу і виставляють відповідні бали, які прилюдно оголошуються.

3. Зміст державного екзамену

Обов'язкові навчальні дисципліни

1. Новітні методи аналізу даних в соціології

Модель множинної лінійної регресії. Використання номінальних змінних у якості факторів (незалежних змінних) в моделі лінійної регресії. Фіктивні (dummy) змінні: створення, інтерпретація. Модель бінарної логістичної регресії: загальний вигляд рівняння, інтерпретація коефіцієнтів регресії, порівняння впливу окремих факторів, оцінка відповідності моделі емпіричним даним. Аналіз багатовимірних таблиць. Модель логлінійного аналізу: основні етапи, модель незалежності, насичена модель, оцінка відповідності моделі емпіричним даним, ефекти та їх інтерпретація, ієрархічність. Розвідувальне та підтверджуюче використання логлінійного аналізу. Експлораторний (розвідувальний) лінійний факторний аналіз: основні задачі, поняття, етапи, методи. Використання конфірмаційного (підтверджуючого) факторного аналізу для побудови економних вимірювальних моделей: основні етапи та критерії оцінювання відповідності.

Ключові поняття та терміни: фіктивна змінна, логіт (logit), відповідність моделі, експлораторний (розвідувальний) аналіз, конфірмаційний (підтверджуючий) аналіз, ефект впливу, ефект взаємодії.

Література

Основна:

1. Паніотто В.І. Статистичний аналіз соціологічних даних / В.І. Паніотто, В.С. Максименко, Н.М.Харченко – К.:Наукова думка, 2004.
2. Д.Крамер Математическая обработка данных в социальных науках: современные методы. - М.: Издательский центр "Академия", 2007. - 288 с. <http://www.soc.univ.kiev.ua/uk/library/matematiceskaya-obrabotka-dannyh-v-socialnyh-naukah-sovremennye-metody>
3. D.Knoke, P.Burke Log-Linear Models.- SAGE, 1980.- 80 pp.

Додаткова:

1. Knoke D., Bohrnstedt W., Mee A. Statistics for Social Data Analysis.- F.E.Peacock Publishers.- 2002
2. Ким Дж.-О., Мьюллер Ч.У., Клекка У.Р. Факторный, дискриминантный и кластерный анализ.- М.: Финансы и статистика, 1989
3. Наследов А. SPSS 15: профессиональный статистический анализ данных/ А. Наследов. – СПб.:Питер, 2008.

2. Методика викладання соціології у вищій школі

Зміна парадигми освіти: основні проблеми сучасної освіти та шляхи їх подолання. Перехід від викладання до навчання як нова парадигма вищої освіти. Поширення знань у модерному та постмодерному суспільствах. Кредитно-модульна система та болонський процес. Студент-центрована освіта: сутність, принципи, можливості реалізації у навчальному процесі. Зміна мотивацій студентства. Переакцентування знання та навичок. Зростання ролі студентства в учбовому процесі. Гендерна чутливість в аудиторії, актуальність та фактичний стан справ. Досвід гендерночутливих навчальних матеріалів. Недискримінаційна мова і прихований навчальний план. Застосування групових та індивідуальних методик у викладанні соціологічних дисциплін. Піраміда засвоєння знань. Таксономія освітніх цілей за Девідом Блумом. Технічні засоби та візуалізація навчального матеріалу. Стили навчання за методикою Колба та їх врахування у викладанні соціології. Принципи, стратегії та інструменти активізації роботи аудиторії. Рецензія як приклад зворотного зв'язку. Активні методи викладання: сутність, принципи, можливості реалізації у навчальному процесі. Методики проектної роботи, висловлення думки, дискусії. Методи оцінювання різних видів робіт. Запобігання плагіату в студентських роботах. Роль системи освіти у формуванні системи мислення (за роботою П.Бурдье "Система освіти та система мислення")

Ключові поняття та терміни: Парадигми освіти, піраміда засвоєння знань, студент-центрована освіта, прихований навчальний план, кредитно-модульна система, групові методики викладання, індивідуальні методики викладання, таксономія освітніх цілей, гендерна чутливість в освіті, технічні засоби у викладанні, стилі навчання, зворотній зв'язок, методики проектної роботи.

Література

Основна:

1. Сорока Ю., Плахотнік О., Марценюк Т., Малес Л. Смысловые перспективы навчання / вивчення соціології: студентоцентрована освіта // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - № 3, 2014. – С.185-203.
2. Социология в аудитории: искусство коммуникации: Научно-методическое пособие для преподавателей. – Х.: Изд. Центр ХНУ им. В.Н.Каразина, 2004.

3. Социология в аудитории: искусство преподавания. Сб. научно-методических материалов. – Х.: Изд. Центр ХНУ им. В.Н.Каразина, 2003.

Додаткова:

1. Yiannis Gabriel Against the Tyranny of PowerPoint // Technology-in-use and technology abuse. Organization Studies, 2008. 29(2): 255-276.
2. Гендер для медій / Маєрчик, Марія та Плахотнік, Ольга. ред.. К. : Критика, 2013.
3. Горбач А.Н., Ковалева И.Д., Редько О.А., Сорока Ю.Г. Нетрадиционные методы преподавания социологии. Учеб. пособие. – Харьков, 2001.
4. Малес Л. Фотография в социологических дисциплинах. Методический аспект // Визуальная антропология: новые взгляды на социальную реальность: Сб.науч.ст. / Под ред. Е. Ярской-Смирновой, П.Романова, В.Круткина. – Саратов: Научная книга, 2006. – С. 168-182. (http://www.zaharov.znautvse.com/articles/males_01.htm)
5. Методична скарбничка // Спільна історія. Діалог культур. Навчальний посібник. – Львів ЗУКЦ, 2013. Гриф МОН

3. Методологія дослідження соціальних нерівностей

Концепція соціальних нерівностей як спроможності скористатись суспільними ресурсами (А.Сен). Концепція нерівностей людського існування (Г.Тьорборн). Міжсекційний підхід в дослідженні нерівностей. Ресурсорієнтована концепція індивідуального добробуту (Е.Оллардт). Задоволеність життям, Інтегральний індекс соціального самопочуття (Є.Головаха, Н.Паніна). Способи класифікації професійних статусів. Соціально-економічний індекс професійного статусу (SEI); модель О. Данкена досягнення статусу. Структура Міжнародного стандартного класифікатора професій ISCO. Нерівності життя. Соціальний та індивідуальний добробут. Нерівності в зайнятості. Класовий аналіз нерівностей. Критерії виокремлення класових категорій за методологією Е.О.Райта. Відносини експлуатації та їх емпіричне визначення. Соціальне відторгнення. Логіка класового аналізу Голдторпа-Еріксона-Портокаро, основні критерії визначення класової позиції. Нерівності ринкової та трудової ситуацій. Модель службових відносин. Креативний клас в сучасних суспільствах. Прекариат. Культурорієнтовані методології класового аналізу П.Бурдьо, М.Севеджа.

Ключові поняття: соціальна нерівність, справедливість, індивідуальний добробут, задоволеність життям, нерівності життя, життєві шанси, професійний статус, статус зайнятості, експлуатація, ринкова ситуація, трудова ситуація, якість життя, спосіб життя, соціокультурне мільо.

Література

Основна:

1. Куценко О. Соціальні класи: соціологічні інтерпретації і підходи до вивчення \ \ Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Соціологія. - № 5, 2014. – С. 69-75.
2. Куценко О.Д. Общество неравных: Классовый анализ неравенств в современном обществе: опыты западной социологии. - Харьков: Изд_во Харьковского нац. Университета, 2000.
3. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь, Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін. – К.: 2013 \ Р.1. – С.9-20; Р.3.2-3.3.. – Сс.25-33.
4. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. - Р. 3.10. Регіональна диференціація рівня життя населення. – Сс.198 – 204; - Р.5.1. Багатомірний аналіз нерівності – Сс.235-242
5. Håkon Leiulfsrud, Ivano Bison & Erling Solheim SOCIAL CLASS IN EUROPE II / European Social Survey 2002-2008. - Norway, Italy, 2010. – Pp.9-11, 25-28.
6. Savage M., Devine F. etc. A New Model of Social Class: Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment \ \ Sociology - April Vol. 47, No. 2, 2013. – P.220-249. <http://soc.sagepub.com/content/47/2/219.full.pdf+html>

Додаткова:

1. Therborn, G. (2006) Meaning, Patterns, and Forces of Inequalities. London: Verso.
2. Симончук Е. Картографирование классов: традиции и новации / Е. Симончук // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2016. — № 1. — С. 26–51. Режим доступа: <http://simonchuk.kiev.ua/ru/posts/>
3. Фестер М. Социальные мильё, классы и стили жизни в Западной Германии // Социальное неравенство. Изменения в социальной структуре: европейская перспектива / Под ред. В. Воронкова. СПбЖ «Алтейя», 2008. С.25-44.
4. Україна: на шляху до соціального залучення : Національна Доповідь про людський розвиток 2011 [Електронний ресурс] / [Лібанова Е., Левенець Ю., Макарова О. та ін.] – К.: ПРООН, 2011. – 124 с. – Режим доступу до ресурсу: http://www.undp.org.ua/files/ua_95644NHDR_2011_Ukr.pdf

4. Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача

Об'єкт і предмет педагогіки вищої школи. Мета, завдання, функції педагогіки вищої школи. Закони, закономірності, принципи вищої освіти. Дидактика як складова педагогіки вищої школи, її завдання.

Структура і функції навчального процесу. Принципи навчання. Форми організації навчального процесу. Види навчальних занять. Самостійна робота студентів: основні види, рівні. Науково-дослідна робота студентів, її основні форми. Методи навчання. Дидактичні засоби навчання, їх класифікація.

Сутність професійно-педагогічної діяльності викладача, її зміст та структура. Специфіка мети, об'єкта, суб'єкта, засобів і результату педагогічної діяльності. Поняття про педагогічну майстерність та її значення для становлення викладача-професіонала. Структура педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість, професійна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна техніка. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Ключові поняття та терміни: освіта, навчання, розвиток, формування особистості, методи навчання, дидактика, педагогічна майстерність, педагогічна техніка.

Література**Основна:**

1. Горбач А.Н., Ковалева И.Д., Редько О.А., Сорока Ю.Г. Нетрадиционные методы преподавания социологии. Учеб. пособие. – Харьков, 2001.
2. Марушкевич А.А., Спіцин Є.С. Педагогіка вищої школи: підручник. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. –С.136-219.
3. Методична скарбничка // Спільна історія. Діалог культур. Навчальний посібник. – Львів ЗУКЦ, 2013. Гриф МОН
4. Педагогіка вищої школи: хрестоматія / В. А. Бугров, А. А. Марушкевич, Є. С. Спіцин – К. : ВПЦ «Київський університет», 2016. – С.120-149.
5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фіцула. – 2-е вид., доп. – К.: Академвидав, 2010. – 454 с.

Додаткова:

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.- метод. посіб. для студ. ВНЗ / Л. В. Артемова. – К.: Кондор, 2012.
2. Брюховецька О. В. Педагогічна майстерність викладача вищої школи [Текст] : навч.-метод. комплекс / О. В. Брюховецька, О. С. Снісаренко; АПН України, Ун-т менедж. освіти. – К.: [б. в.], 2009. – 56 с.
3. Головка Н. Самостійна робота як складова навчального процесу у вищій школі // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Педагогіка). -№2(2) .-2015. – С.19-21
4. Олексенко В. Ефективні шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціалістів ВНЗ //Вища освіта України. – 2004. – № 2. – С. 66 – 70.

5. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – 2-е вид., допов. і переробл. - К.:Вища школа, 2004. – С. 10-41; 186-203.
6. Krathwohl David A revision of Bloom's taxonomy: an overview // Theory into practice. Volume 41. № 4, Autumn 2002. – P. 212-264.
7. Yiannis Gabriel Against the Tyranny of PowerPoint // Technology-in-use and technology abuse. Organization Studies. - 2008. -29(2). – P. 255-276.

5. Методи аналізу нечислових даних в соціології

Аналітичні стратегії роботи з соціологічними даними. Теоретико-методологічні засади методів аналізу нечислових даних і пізнавальні стратегії соціології. Якісний дизайн соціологічних досліджень. Сучасні методи аналізу нечислових даних. Теоретичні підходи до аналізу нечислових даних у соціології. Тексти та візуальні об'єкти. Етика роботи з нечисловими даними. Планування аналізу нечислових даних і вибір методів відповідно до завдань та об'єкту дослідження. Процедури обробки та аналізу нечислових даних. Етапи роботи з нечисловими даними. Програмне забезпечення при аналізі нечислових даних. Наративний, конверсаційний та дискурсивний аналіз. Аналіз випадку. Біографічний метод. Аналіз малюнків, фото та відео матеріалів. Якісний компаративний аналіз та інтелектуальний аналіз тексту. Інтерпретація нечислових даних та підготовка звіту.

Ключові поняття та терміни: нечислові дані, якісний дизайн дослідження, «обгрунтована теорія», семіотика, герменевтика, кодування, «щільний опис» даних, тріангуляція, таксономія, наративний аналіз, конверсаційний аналіз, дискурсивний аналіз, якісний компаративний аналіз, інтелектуальний аналіз тексту.

Література

Основна:

1. Day, Ian. Qualitative Data Analysis. A user-friendly guide for social scientists. Routledge, 2005. <http://www.soc.univ.kiev.ua/uk/library/qualitative-data-analysis-user-friendly-guide-social-scientists>
2. Qualitative data analysis: a methods sourcebook / Matthew B. Miles, A. Michael Huberman, Johnny Saldaña. Third edition. SAGE publications, 2014.
3. Тичер С., Мейер М., Водак Р., Ветер Е. Методы анализа текста и дискурса / Пер. с англ. – Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2009.

Додаткова:

1. Rihoux B., Ragin Ch. Configurational Comparative Methods: Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques. SAGE publications, 2009.
2. Vogt, W. Paul, et al. Selecting the right analyses for your data: Quantitative, qualitative, and mixed methods. Guilford Publications, 2014. <http://www.soc.univ.kiev.ua/uk/library/selecting-right-analyses-your-data-quantitative-qualitative-and-mixed-methods>
3. Семенова В.В. Качественные методы: Введение в гуманистическую социологию. М., 1998.
4. Страус А., Корбин Дж. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники / пер. с англ.. М.: Эдиториал УРСС, 2001.
5. Фабрикант М. Применение нарративного анализа в исследовании больших социальных групп // Психологический журнал, - 2010. - № 1(25). С. 64-68.
6. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник / За ред. Н.Костенко, Л.Скокової. – К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. – 400 с.

Дисципліни вибору ВНЗ

6. Дизайн дослідження

Структура процесу дослідження, типи дизайну та дослідницькі стратегії. Сутність і етапи процесу наукового дослідження. Показники якості соціологічного дослідження. Елементи програми соціологічного дослідження. Дослідницький дизайн при підготовці програми

дослідження. Етичні вимоги при плануванні та проведенні соціологічного дослідження. Класифікація типів дизайну у соціологічних дослідженнях. Зовнішня та внутрішня валідність у експериментальному, кількісному та якісному дизайні дослідження. Обґрунтування вибору експериментального або неекспериментального дизайну дослідження. Методи формування вибірки, збору і аналізу даних у кількісному, якісному та змішаному дизайні дослідження. Крос-секційний, лонгітюдний дизайн дослідження і когортний аналіз.

Ключові поняття та терміни: програма та дизайн дослідження, експеримент, квазі-експеримент, зовнішня валідність, внутрішня валідність, надійність, кількісний дизайн, якісний дизайн, змішаний дизайн, кореляційний дизайн, панельні дослідження, когортний аналіз.

Література

Основна:

1. Babbie, Earl. *The practice of social research*. Thirteenth Edition, International Edition. Wadsworth, Cengage Learning, 2013.
2. Creswell, John W. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 4th edition. Sage publications, 2014.
3. Vogt, W. Paul, et al. *Selecting the right analyses for your data: Quantitative, qualitative, and mixed methods*. Guilford Publications, 2014. <http://www.soc.univ.kiev.ua/uk/library/selecting-right-analyses-your-data-quantitative-qualitative-and-mixed-methods>

Додаткова:

1. Bryman, Alan. *Social research methods*. 4th edition. Oxford University Press, 2012.
2. Rea, Louis M., and Richard A. Parker. *Designing and conducting survey research: A comprehensive guide*. 4th edition. John Wiley & Sons, 2014.
3. Батыгин Г. С. Обоснование научного вывода в прикладной социологии. – Москва: Наука, 1986. – 270 с.
4. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій / 2-ге видання, доповнене. – Київ, 2007. - 320 с.
5. Савельев Ю. Б. Когортный анализ и проблема разграничения компонентов социальных изменений: метод линейной декомпозиции тренда // Социологические исследования. – 2015. – № 10. – С. 130–135.
6. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования: Описание, объяснение, понимание социальной реальности: Учебник для вузов. – М., 2000. – 596 с.

Дисципліни вільного вибору студента

Спеціалізація «Методи емпіричних соціологічних досліджень»

7. Мережевий підхід в соціології

Аналіз соціальних мереж у дослідженні соціальних процесів. Теоретичні і методологічні засади вивчення соціальних мереж. Теорія графів. Типи мереж. Основні характеристики та математичні показники соціальних мереж. Міри центральності в аналізі соціальних мереж. Застосування мережевого аналізу у соціологічних дослідженнях. Дизайн дослідження, збір та обробка даних в аналізі соціальних мереж. Стратегії формування вибірки у мережевому аналізі. Формати мережевих даних. Методи аналізу соціальних мереж. Аналіз соціальних мереж у програмному середовищі UCINET, Pajek, R.

Ключові поняття та терміни: вершини, ребра, матриця суміжності, матриця інцидентності списки пар, списки суміжності, розподіл степені вершини, випадкові графи, «теорія малого світу», направлені та ненаправлені мережі, сила зв'язку, одно- та дво-модальні мережі, егоцентричні мережі, діаметр та щільність мережі, коефіцієнт локальної кластеризації, міри центральності, генератори імен та генератори позицій.

Література

Основна:

1. Borgatti S., Everett M., Johnson J. Analyzing Social Networks. London: SAGE, 2013.
2. Wasserman S., Faust K. Social Network Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. <http://www.soc.univ.kiev.ua/uk/library/social-network-analysis-methods-and-applications>
3. de Nooy W., Mrvar A., Batagelj V. Exploratory social network analysis with Pajek. – 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
4. Люк Д.А. Анализ сетей (графов) в среде R. Руководство пользователя. М.: ДМК Пресс, 2017.

Додаткова:

1. Горбачик А., Жулькевська О. Мережевий підхід до вивчення структури українського парламенту // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2006. - № 3. - с. 161-181.
2. Жулькевська О.В. Специфіка застосування мережевого аналізу в соціології: дисертація канд. соціол. наук: 22.00.02. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2003.
3. Knoke D., Yang, S. Social network analysis (Vol. 154). London: SAGE, 2008.
4. Missaoui R., Abdessalem T., Latapy M. Trends in Social Network Analysis: Information Propagation, User Behavior Modeling, Forecasting, and Vulnerability Assessment. Springer International Publishing, 2017.
5. Models and Methods in Social Network Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

8. Аналіз емпіричних даних в середовищі R

R та Rstudio: поява, призначення та принцип роботи, структура вікон та додаткові пакети. Типи даних у R, відмінності та властивості: прості типи, вектори, матриці, списки та data.frame. Операції з даними: доступ, обчислення. Умови та цикли. Створення функцій. Властивості матриць, списків та data.frame. Імпорт та експорт даних.

Статистичні обчислення у R: середнє, медіана, квантилі, квартилі, дисперсія, кореляція та ін. Побудова графіків та діаграм у R. Статистичні критерії та моделі лінійної регресії.

Ключові поняття та терміни: статистичні критерії, типи змінних, масив даних, статистичний аналіз.

Література

Основна:

1. Шитиков В.К., Мастицкий С.Э. Классификация, регрессия и другие алгоритмы Data Mining с использованием R.- Тольятти, Лондон: , 2017. - 351 с.
2. Гнатюк В., Вступ до R на прикладах — Харків, ХНЕУ, 2010, 107 с. <http://www.soc.univ.kiev.ua/uk/library/vstup-do-r-na-prikladah>
3. Мастицкий С.Э., Шитиков В.К. Статистический анализ и визуализация данных с помощью R.- Хайдельберг – Лондон – Тольятти: Электронная книга, адрес доступа: <http://r-analytics.blogspot.com>, 2014. - 401 с.
4. Шипунов А.Б., Балдин Е.М., Волкова П.А., Коробейников А.И., Назарова С. А., Петров С.В., Суфиянов В.Г. Наглядная статистика. Используем R! -- М.: ДМК Пресс, 2012. -- 298 с.: ил. -- ISBN 978-5-94074-785-828-1
5. Зарядов И.А. Статистический пакет R: теория вероятностей и математическая статистика.- М: изд-во Российского университета дружбы народов, 2010. - 141 с.
6. Зарядов И.С. Введение в статистический пакет R: типы переменных, структуры данных, чтение и запись информации, графика.- М: изд-во Российского университета дружбы народов, 2010. - 207 с.

Додаткова:

1. TryR, Code school, o'reilly <http://tryr.codeschool.com/>
2. http://r-analytics.blogspot.com/p/blog-page_06.html

3. <http://www.r-project.org/index.html>
4. Maindonald J.H. Using R for Data Analysis and Graphics. Introduction? Code and Commentary- Sydney, Australian National University, 2008, 96h
5. Yosef Cohen and Jeremiah Y. Cohen (2008). Statistics and Data with R, John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, ISBN 978-0-470-75805-2
6. Классические методы статистики: критерий хи-квадрат <http://r-analytics.blogspot.ru/2012/08/blog-post.html>
7. Полезные функции R. http://r-analytics.blogspot.ru/p/blog-page_06.html
8. Классические методы статистики: t-критерий Стьюдента <http://r-analytics.blogspot.com/2012/03/t.html>
9. Законы распределения вероятностей, реализованные в R <http://r-analytics.blogspot.ru/2012/12/r.html>

9. Теорія та методи аналізу причинності в соціології

Каузальний та телеологічний підходи до визначення причинності. Можливості експериментального та квазіекспериментального дизайну емпіричного дослідження для вивчення причинних впливів. Визначення каузальної причинності за П.Лазарсфельдом. Причинні діаграми. Вивчення причинних впливів в рамках аналізу кореляцій та коваріацій. Системи лінійних структурних рівнянь як інструмент емпіричного вивчення причинних впливів. Екзогенні та ендогенні змінні. Штучна кореляція. Вимірювальні моделі та шляхові діаграми. Прямий, опосередкований та загальний впливи однієї змінної на іншу. Основні етапи побудови та аналізу моделі, що ґрунтується на структурних лінійних рівняннях.

Ключові поняття та терміни: каузальна причинність, телеологічна причинність, причинні діаграми, моделі лінійних структурних рівнянь

Література.

Основна.

1. Д.Хейс Причинный анализ в статистических исследованиях. - М.: Финансы и статистика, 1985. – 255 с.
2. Д.Крамер Математическая обработка данных в социальных науках: современные методы. - М: Издательский центр "Академия", 2007. - 288 с.
3. Davis J.A. The logic of causal order. - SAGE, 1985.- 71 pp.

Додаткова

1. И.Ф.Девятко. «Вспомогательные теории измерения» в американской эмпирической социологии. // Социологические исследования. № 9, 1990.- с.118-126.
2. Горбачик А.П., Лизогуб І.Ю. Ідея причинності в соціології // Вісник Київського університету. Соціологія, психологія, педагогіка. Вип. 2, Київ, 1996
3. Козьмина А.В. Методологические предпосылки последовательного использования каузальной и телеологической причинности // Социология 4М, 2005.- с. 5-28

10. Моделювання та прогнозування соціальних процесів

Моделі та їх класифікація. Моделі сегрегації та розселення: Шеллінга, Кристаллера, Ципфа та Льюша. Моделі агрегації: модель Грановеттера, модель овацій. Клітинні автомати та гра «Життя». Моделі прийняття групових рішень: модель Дельфів, теорема Ерроу, модель Кондорсе, парадокс Кондорсе, метод Шульце, метод Борда, медіана Кемені, тактичне голосування. Модель розподілу ресурсів: задача розділення торта.

Теорія ігор. Нормальна та розгорнута форма. Дилема в'язня. Стратегії у іграх. Строге та слабе домінування. Рівновага Неша. Модель Курно та Хотеллінга-Даунса. Рівновага Неша на підіграх.

Ключові поняття та терміни: моделювання, сегрегація, агрегація, клітинний автомат, групове рішення, дерево прийняття рішень, стратегія, рівновага Неша.

Література

Основна:

1. Захаров А. В. Теория игр в общественных науках: учебник для ВУЗов.- Москва: Изд. дом Высшей школы экономики, 2015. - 304 с
2. Бреер В.В. Модели толерантного порогового поведения ru.mtas.ru/archive/Breer_116.pdf
3. Electorama. Condorcet method — електронне джерело. Режим доступу: http://wiki.electorama.com/wiki/Condorcet_method
4. Астафьев Г.Б., Короновский А.А., Храмов А.Е. Клеточные автоматы: Учебно-методическое пособие. Саратов: Изд-во ГосУНЦ «Колледж», 2003. 24с
5. Behavioral Game Theory and Sociology Herbert Gintis* January 26, 2006 <http://www.umass.edu/preferen/gintis/behavi~1.pdf>
6. Данилов В.И. Лекции по теории игр./ КЛ,2002,001ю- М.Ж Российская Экономическая школа, 2002, 140с
7. <https://plato.stanford.edu/entries/voting-methods/>

Додаткова:

1. Lippman, David. Voting Theory / Lippman, David — Math in Society, 2010 — pp. 1-19
2. Granovetter M. Threshold Models of Collective Behavior.- The American Journal of Sociology, vol.83, No.6, 1420-1443
3. Александров Д.А., Кондратьев М.А. Городская сегрегация: модели и перспективы исследования в российских городах <http://leontief-centre.ru/UserFiles/Files/AIKon.pdf>
4. Douglas Woodall. Properties of Preferential Election Rules / Douglas Woodall — Voting matters - Issue 3, December 1994 — Pp. 8-15.
5. World Heritage Encyclopedia. Schulze method — електронне джерело. Режим доступу: http://www.gutenberg.cc/articles/eng/Schulze_method
6. Растворцева С.Н., Манаева И.В. Анализ проявления закона Ципфа в городах России.- Экономический анализ: теория и практика.-2015. - №46. –С. 56–66.
7. Кичмаренко О.Д., Огуленко А.П. Теория принятия решений. Раздел : Теория голосования .- ОНУ имени И.И.Мечникова, 2012, С52

Спеціалізація «Соціологія масової комунікації»

7. Соціологічні теорії масової комунікації

Комунікація в полікультурному суспільстві. Тоталітарний дискурс у різних комунікативних практиках. Візуальні комунікації, особливості соціологічного вивчення і застосування. Соціологія та соціолінгвістика у вивченні комунікативних взаємодій, варіативна соціолінгвістика. Поняття дискурсу як мовлення та як методу дослідження масових комунікацій. Висока та низька мова, диглосія. Гендерована комунікація. Мова, мовлення, невербальна взаємодія. Особливості та ознаки тоталітарного дискурсу, Поняття реєстрів мови. Перемикання між реєстрами повсякденного, публічного та професійного мовлення. Соціолекти, особливості формування і функціонування. Територіальні соціолекти. Академічний канон як модерний дискурс. «Мовчання поліглотів» Ю.Крістєвої. Комунікація в полікультурному суспільстві. Авторство, цитування, плагіат. Академічний канон. Взаємодія з текстом (Я-я, Я-Інші) за Ю.Лотманом. Специфіка текстів в постмодерністській комунікації. Маніпулятивні комунікативні взаємодії. Моральні паніки, ознаки та умови створення. Інтертекстуальність, авторство, ремінісценція в постмодерністській комунікації. Академічний канон як модерний дискурс. Іншування в соціальному сприйнятті та комунікативній взаємодії.

Ключові поняття та терміни: соціолекти, види комунікації за Лотманом, мовні реєстри, дискурс, тоталітарний дискурс, комунікативна взаємодія в постмодерні, гендерованість

комунікативних взаємодій, комунікації в полікультурному суспільстві, маніпулятивні комунікації, моральні паніки, іншування в масовій комунікації.

Література

Основна:

1. Гендер для медій / Маєрчик, Марія та Плахотнік, Ольга. ред.. К. : Критика, 2013.
2. Крістева Ю. Самі собі чужі / Пер. з фр. Зої Борисюк. — Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004.
3. Малес Л. Моральні паніки як маніпуляції зі зниклим та знищення розмаїття //Збірник праць Методологія теорія та практика соціологічного аналізу суч.с-тва, 20 Вип, 2014
4. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови / Л. Ставицька. — К. : Критика, 2005. — 464 с. (<http://ukr-zhargon.wikidot.com/slovnuk>)

Додаткова:

1. Yiannis Gabriel Against the Tyranny of PowerPoint // Technology-in-use and technology abuse. Organization Studies, 2008. 29(2): 255-276.
2. Визуальна соціологія. Фотографія як метод дослідження: учебник/ пер. с польск. Н.В. Морозовой, авт. вступ. ст. Н.Е. Покровский. — М.: Логос, 2007
3. Малес Л. Соціальне сприйняття конструйоване іншими // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. - К.:Фенікс, 2013. - Вип. 21. – С.13-20.
4. Швець Я. Застосування термінів інтертекстуальність та інтертекст у сучасній комунікативній лінгвістиці / Я. Швець // Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2010. – № 675. – С. 195–197 Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7012/1/42.pdf>
5. Як розпізнати фейкову новину в соцмережах - рекомендації The Huffington Post Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/web/online_media/yak_rozpiznati_feykovu_novinu_v_sotsmerezhak_h_rekomendatsii_the_huffington_post/

8. Соціологія міжнародних відносин

Вивчення структурних та функціональних аспектів комунікативної взаємодії учасників міжнародних відносин в міжнародному середовищі (соціальних інститутів, держав, міждержавних та неурядових організацій, різноманітних соціальних груп, ТНК, національно-визвольних рухів тощо), соціальні особливості міжнародних конфліктів, безпеки та порядку, а також закономірності та випадковості, що визначають зміни та еволюцію міжнародних відносин і поведінки міжнародних акторів в процесі глобалізації. Розкривається зміст ключових понять і концептуальних підходів, на яких базується вивчення міжнародних відносин, теоретичні напрямки і школи в світовій науці, а також найбільш загальні та широко розповсюджені методи, необхідні для систематичного аналізу міжнародних процесів. В зв'язку з цим важливе значення приділяється розгляду класичних традицій вивчення міжнародних відносин в історії соціально-політичної думки.

Ключові поняття та терміни: міжнародні відносини (їх еволюція, соціалізація), міжнародне середовище, учасники, актори міжнародних відносин (держави, соціальні інститути, міждержавні та неурядові організації, ТНК, національно-визвольні рухи тощо), міжнародні конфлікти, процес глобалізації.

Література

Основна:

1. Введение в социологию международных отношений. / Под ред. П.А. Цыганкова. - М.: Изд-во МГУ, 1992. – 109 с.
2. Международные отношения: социологические подходы./ Под ред. П.А. Цыганкова. - М.: Гардарики, 1998. – 352 с.

3. Сандерс Д. Международные отношения: неореализм и неолиберализм. // Политическая наука: новые направления / Под ред. Р.Гудина и Х.-Д. Клингеманна. - М.: Вече, 1999 – С.410-424.
4. Цыганков А.П., Цыганков П.А. Социология международных отношений. – М.:Аспект Пресс, 2008. – 240 с.

Додаткова:

1. Гоулдманн К. Международные отношения: общие проблемы. // Политическая наука: новые направления / Под ред. Р.Гудина и Х.-Д. Клингеманна. - М.: Вече, 1999 – С.387-409.
2. Кеохейн Р.О. Международные отношения: вчера и сегодня. // Политическая наука: новые направления / Под ред. Р. Гудина и Х.-Д. Клингеманна. - М.: Вече, 1999. – С. 438-452
3. Лебедева М.М. Политическое урегулирование конфликтов. - М.:Аспект Пресс, 1999 – 271 с.
4. Макиавелли Н. Государь. - М.: Рипол Классик, 2017 – 296 с.

9. Соціологія політичних комунікацій

Типологічні ознаки політичних комунікацій. Еволюція рекламних практик. Політична реклама та її дослідження в соціологічному дискурсі. Метод структурного аналізу політичних текстів. Метод інтент-аналізу та його застосування. Особливості формування порядку денного. Дійові особи та цілі політичної роботи з пресою. Рівні політичної комунікації у передвиборній боротьбі. Функції та місце ритуалів у політичних комунікаціях: історичний ракурс. Перформанс як послідовність символічних дій. Технологічний паспорт перформансу. Дискурс як «комунікативна подія». Структура політичного дискурсу та його різновиди. Типологія дискурсу політичної комунікації.

Ключові поняття та терміни: політичний дискурс, політична комунікація, політична реклама, аналіз політичних текстів, інтент-аналіз, політичний перформанс, політична мімікрія.

Література

Основна:

1. Галлін Деніел , Манчіні Паоло Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики / Переклад з англ. О. Насика. - К.: Наука, 2008. - 320 с.
2. Кетлін К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах / Пер. с англ. Р. Ткачук.-К.: ”Основи”, 2000 – 142 с
3. Штромайер Г. Політика і мас-медіа / Герд Штромайер ; [пер. з нім. А. Орган]. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 303 с.

Додаткова

1. Пітерс, Джон Дарем. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації : Пер. Андрій Іщенко . – Київ : ВД "Києво-Могилянська академія", 2004 . – 302 с.
2. Pippa Norris, A Virtuous Circle: Political Communications in Postindustrial Societies. New York: Cambridge University Press, 2000. p. 120–136.
3. Colin Sparks, “The Internet and the global public sphere”; both in W. Lance Bennett and Robert Entman (eds), Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy. New York: Cambridge University Press, 2001, p. 75–95.

10. Соціологія бізнес комунікацій

Соціальні агенти бізнес структур, задіяні у сітку різноманітних комунікативних практик, що складають фундамент для ведення бізнесу і в цілому для економіки. Інновації і бізнес, та розуміння його у «стилі фанк». Бізнес комунікації та їх диференціація. Відмінність бізнес комунікацій від інших комунікативних практик. Переговори, наради, презентації, їх структурні

елементи та функції. Етапи ведення переговорів. Структура презентації. Закон композиції. Презентація в стилі Стіва Джобса. Невербальна комунікація та її роль в презентації.

Ключові поняття та терміни: Бізнес комунікація, презентація, переговори, нарада.

Література

Основна:

1. Гандапас Р. Камасутра для оратора. Електронний ресурс: Vegas2011/at/ua/rfvfsutra_dlja_oratora.pdf
2. Девид Перл. Опять совещание. - Москва 2013. Изд-во: Альпина паблишер.- 236с.
3. Структура, агентність та соціальна система в теорії. Електронний ресурс: [irbis-nbud.gov.ua>cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis](http://irbis-nbud.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis)
4. Спэнгл.М. Переговоры.Решение в разном контексте. Електронний ресурс: dapf.ru/forum/threads/m-spehngl-peregovory-reshenie-problem-v-raznom-kontekste.9657/
5. Рейнольдс Р. Обнаженный оратор. Електронний ресурс: Bookz.ru/authors/garr-reinol_ds/obnajenn_174.html

Додаткова:

1. Ленуар Р., Мерлье Д., Пэнто Л., Шампань П. Начала практической социологии / Пер. с фр. А.Т. Бибилова, Д.В. Баженова, Е.Д. Вознесенской, Г.А. Чередниченко; отв. ред. и предисл. Н.А. Шматко; послеслов. А.Т. Бибилова. М.: Институт экспериментальной социологии. СПб., 2001.
2. Мрочковский Н., Толкачев А., Сташков С., Калаев., Белевич., Наусед М. Успешный бизнес. 160 практических рекомендаций.-СПб.: Питер, 2013- 176с.
3. Рейнольдс Р. Презентация в стиле дзен. Електронний ресурс: Baguzin.ru.>wp...2015/05...Презентация- в -стиле- дзен.pdf